

**Helsingin Vuosaaren uuden satama-alueen
VEDENALAISTEN MUINAISJÄÄNNÖSTEN INVENTOINTI**

Matias Laitinen
Oy Baltic Eye Ltd.
Tammikuu 1999

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Inventoidun alueen ja kohteiden raja	1
2.1. Käytetyt menetelmät	2
2.2. Kohteiden paikanmäärittäminen	3
3. Inventoidut kohteet	4
Kohde 1. Vuosaaren telakka-altaan edusta	4
Kohde 2. Vuosaaren telakka-altaan edusta	5
Kohde 3. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi	6
Kohde 4. Niinilahti	7
Kohde 5. Kalkkisaarenselkä	8
Kohde 6. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi	9
Kohde 7. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi	10
Kohde 8. Kalkkisaaren hylky	11
4. Yhteenveto	13
Lähteet	14
Liitteet	

1. JOHDANTO

Tämä vedenalainen muinaisjäännösten inventointi kuuluu hankkeeseen, jossa Helsingin Satama tutkii uuden kappaletavarasataman rakentamista meri- ja maaliikenneyhteyksineen Helsingin Vuosaaren (Helsingin satamahankeen Vuosaari-vaihtoehto). Vuosaaren rakennetaan Niinisaaren nykyiselle telakka-alueelle ja sen ympäristöön uusi kappaletavaraliikenteen satama, jonka pinta-ala on yhteensä 159 hehtaaria (ha). Tästä alueesta 36 ha on entistä telakka-aluetta ja 30 ha muuta maa-aluetta. Mereen täytettävää aluetta on 93 ha. Satama on tarkoitus rakentaa kolmessa vaiheessa. (YVA-selostus 1995:10.)

Helsingin kaupungin perustama työryhmä sekä Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy ovat toimittaneet Vuosaaren satamahankeesta Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen vuonna 1995. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) yhteysviranomaisena toimii Uudenmaan ympäristökeskus. YVA-selostukseen oli kirjattu hankkeen jatkosuunnittelun yhteydessä laadittaviin selvityksiin muinaismuistojen tutkiminen merenpohjasta ennen rakentamistoimia (YVA-selostus 1995:98). Vedenalainen inventointi viistokaikuluotauksella perustuu muinaismuistolain (295/63) 13 §:n määräykseen siitä, että yleisiä vesirakennustöitä suunniteltaessa on otettava hyvissä ajoin selvää siitä, tuleeko rakennustyö koskemaan vedenalaisia muinaisjäännöksiä. Vedenalaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat kaikki yli satavuotiaat ihmisen tekemät rakenteet, kuten laivan tai aluksen hylyt ja hylyn osat sekä vedenalaiset väyläesteet. Koska vesialueilta ei ole käytettävissä järjestelmällistä muinaisjäännösten inventointitietoa, on vesirakentamisen valmisteluun liitettävä merenpohjan inventointi. Jos viistokaikututkimus tuo esille muinaisjäännökseen viittaavia rakennelmia, rakennuttaja on velvollinen kustantamaan epäilyttävien kohteiden tarkastussukellukset, joiden perusteella Museovirasto arvioi kohteiden mahdollisen tutkimustarpeen. Rakennuttaja kustantaa niiden muinaisjäännösten tutkimisen, joita rakennustyö vahingoittaa.

2. INVENTOIDUN ALUEEN JA KOHTEIDEN RAJAUS

Helsingin satama tilasi Oy Baltic Eye Ltd:ltä syksyllä 1997 Vuosaaren varsinaisen satama-alueen viistokaikukartoituksen. Viistokaikuluotauksen kohdealueena oli tulevan sataman meritäyttöalue sekä satama-aldaiden ympäristö. Viistokaikuluotauksen tulokset Helsingin Satama lähetti lokakuussa 1997 Suomen Merimuseolle cd-levykkeellä (viistokaikukuvat vuos000.mst - vuos239.mst). Suomen Merimuseo perehtyi aineistoon ja valitsi siitä viisi sellaista kohdetta, jotka on tarkistettava sukeltamalla. Tarkistussukellusten perusteella määritellään kohteiden mahdollinen tutkimustarve sekä mahdollisten puunäytteiden ottotarve dendrokronologista ajoitusta varten.

Helsingin Satama tilasi syksyllä 1998 Oy Baltic Eye Ltd:ltä Suomen Merimuseon edellyttämien kohteiden tarkistamisen ja sataman meritäytön alle mahdollisesti jäävien muinaisjäännösten inventoinnin. Inventoinnin yhteydessä oli tarkoitus myös ottaa kohteista parempaa viistokaikukuvaa sekä täydentää muutamia aukkopaiikkoja. Vedenalaisten kohteiden tarkistamisesta sekä tämän inventointiraportin tuottamisesta oli vastuussa tutkimussukeltaja, HuK Matias Laitinen.

Tämän inventoinnin yhteydessä sekä vuoden 1997 viistokaikuluotauksissa on tutkittu Helsingin Sataman vastuualueeseen kuuluvat merialueet tulevasta suursatamahankkeesta. Tämä tarkoittaa tehtävää meritäyttöaluetta (Kts. Liite 2.), joka muodostaa suurimmaksi osaksi tulevan sataman laiturialueet, sekä sitä ympäröivät mahdollisesti mittavalle alusliikenteelle altistuvat vesialueet seuraavin rajoin. Lounaisraja: Ruusuniemestä Pikkukiven kautta Pikku Niinisaaren luoteiskärkeen. Kaakkoisraja: Pikku Niinisaaren pohjoisreunasta Tobben:in kautta Mölandetin Västra Sandviken:iin. Pohjoisraja: Mölandetin luoteiskärjestä Kalkkisaaren koilliskärkeen. Näiden rajojen sisäpuoliselta alueelta ei voitu kattavasti viistokaiuttaa vesialueita, joiden syvyys oli alle 2-3 metriä. Siten tämän kattavan viistokaiutuksen ulkopuolelle jäivät suurimmaksi osaksi seuraavat alueet: Niinilahden perimmäinen pohjukka. Käärmeniemen, Pikku Lehdessaaren ja Lehdessaaren väliset kapeat salmet. Rajan Pikku Lehdessaaren pohjoiskärki - Varisluodon eteläkärki - Kalkkisaaren eteläkärki pohjois- ja luoteispuolella olevat vesialueet olivat myös liian matalia tehokkaalle toiminnalle.

2.1. KÄYTETYT MENETELMÄT

Viistokaikuluotaus

Lähtökohtana koko inventoinnille oli Suomen Merimuseon tekemä lista (MV 6/ME/1998) (Liite 1.) tarkistettavista kohteista, joka pohjautui Helsingin Sataman syksyllä 1997 teettämiin viistokaikukartoituksiin uuden sataman alueelta (viistokaikukuvat vuos000-239.mst). Lisäksi osasta kohteista otettiin uusia viistokaikukuvia tarkemman paikanmäärityksen saavuttamiseksi itse inventoinnin aikana marraskuussa ja joulukuussa 1998 (viistokaikukuvat 18nov000-122.mst, 25nov000-101.mst, 27nov000-144.mst ja 01dec000-057.mst). Samalla voitiin täydentää muutamia aikaisemman kartoituksen aukkoja, joita oli jäänyt lähinnä Lehdessaaren ja Kalkkisaaren väliselle vesialueelle, siellä sijainneiden kalanpyydysten takia. Kaikki edellä mainittu viistokaikumateriaali on tallennettu tiedostoina CD-levykkeille, jotka ovat Suomen Merimuseon arkistossa.

Arkistotutkimukset

Inventoidulta alueelta ei ollut aikaisempia hylky- tai muita vedenalaislöytöilmoituksia Suomen Merimuseon vedenalaislöytöjen rekisterissä.

Museoviraston Arkeologian osaston Topografisen arkiston inventointikertomuksissa ei ollut mainittu tulevan sataman alueelta tai sen lähiympäristön saarista yhtään maalla sijaitsevaa muinaisjäännöstä (Drake 1929; Lehtosalo 1962; Pohjakallio 1971). Draken inventointikertomuksen liitteenä oli kopio venäläisestä kartasta vuodelta 1911, mittakaavassa 1:21000. Tässä kartassa oli Ruusuniemen itäkärkeen merkitty laiturijärvi ja ankkuripaikka sekä Lehdessaaren itärannalle laiturijärvi. Ruusuniemessä on tällä paikalla nykyään aallonmurtaaja.

Museoviraston Rakennushistorian osaston arkistossa oli tutkija Karim Peltosen matkakertomus Vuosaaren alueen kalkkikaivoksista, jossa on maininta juuri sataman rakennusalueen ulkopuolelle jäävän Kalkkisaaren louhoksista mutta niitä Peltonen ei ollut käynyt tarkistamassa (Peltonen 1996).

Tarkastussukellukset

Kohteiden tarkastussukellukset suoritettiin 9.11. - 5. 12. 1998 välisenä aikana. Sukeltajina toimivat M. Laitinen, J. Liljelund, R. Koivusaari, ja A. Pakkanen.

Valokuvat

Inventoinnin aikana otettiin vain kohteen 8., Kalkkisaaren hyllyn, ympäristöstä pintakuvia, joissa näkyy kohteen sijainti suhteessa Kalkkisaareen ja sen louhoksiin. Väridiakuvat on luetteloitu valokuvaluettelossa (Liite 3.), sekä numeroitu Suomen Merimuseon antaman numeron mukaan (98040:1-3) ja luovutettu Suomen Merimuseon kuva-arkistoon.

2.2. KOHTEIDEN PAIKANMÄÄRITYS

Viistokaikuluotaus suoritettiin Marine Sonic Technology Ltd.:n valmistamalla Sea Scan PC-laitteistolla 600 kHz:n taajuudella. Paikanmäärittämisessä käytettiin viistokaikulaitteistoon yhdistettyä RDS-korjauksella varustettua GPS-laitetta, joka toimii WGS-84 koordinaattijärjestelmässä. Kaikki koordinaatit tässä inventointiraportissa on annettu WGS-84 koordinaattijärjestelmän mukaisina. Myös tämän raportin liitteenä olevat kartat mittakaavassa 1:5000 ja 1:2000 ovat WGS-84 järjestelmän mukaisia (Karttaliitteet 1-3).

Siirrettäessä kohteiden sijaintia merikartalle on tehtävä korjaus, joka on Merenkulkuhallituksen merikartassa Suomenlahti 18 vuodelta 1993 seuraavanlainen:

Latitudikorjaus: - 0,01'

Longitudikorjaus: + 0,19'

Kohteiden sijainnin määrittelyssä ovat ensisijalla Karttaliitteet 1-3. Karttapohjat karttaliitteisiin mittakaavassa 1:2000 ja 1:5000 on tulostanut Ilkka Nurmi Helsingin Satamasta 10.12. 1998. Inventoidut kohteet karttapohjiin on merkinnyt Laitinen.

Suomen Merimuseon laatimassa listassa (MV 6/ME/1998) oli kohteiden sijaintitiedoissa pieniä epätarkkuuksia, koska sijaintitietoihin ei oltu tehty viistokaikulaitteiston käyttöön liittyvää ns. kaapelikorjausta. **Tässä inventointiraportissa olevat tarkistetut sijaintitiedot korvaavat kaikki aikaisemmat sijaintikoordinaatit. Samoin tämän raportin kohdenumerot ja -nimet korvaavat kaikki aikaisemmat numerot.**

Kohteiden yhteydessä mainitut mittatiedot ovat yhdistelmä viistokaikukuvista saaduista mitoista ja sukeltamalla tehdyistä havainnoista. Mittatiedon alkuperää ei ole eritelty ellei sillä ole erityistä merkitystä tarkkuuden arvioinnissa.

3. INVENTOIDUT KOHTEET

Kohde 1. Vuosaaren telakka-altaan edusta

Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998) kohde 1.

Viistokaikukuvat:

vuos006.mst

Karttaliitteet: 1.

Sijainti

60° 12, 773 N

025° 11, 049 E

Kohde sijaitsee Niinisaaren telakka-altaan portin edustalla, Ruusuniemen pienvenesataman kivitäyttöalueen pohjoisreunalla, n. 20 metrin päässä rannasta. Paikalla on erilaisten työlauttojen kiinnittäytymislaituri. Vedens syvyys alueella 7-9 metriä.

Havainnot

Kohde on n. 4 metriä pitkä soikeahko esine. Viistokaikukuvissa on merenpohjassa havaittavissa alueen ruoppauksesta johtuvia jälkiä. Tämä alue, jonka kautta telakkaan siirrytään, on ruopattu nykyiseen syvyyteensä Valmetin toimesta vuosina 1975-76 (puhelinkeskustelu Ilkka Nurmi, Helsingin Satama 10.12.1998). Alueella on viistokaikukuvista havaittavissa muutakin erilaista telakan toiminnan yhteydessä mereen joutunutta tavaraa. Koska kohteen koko lähialue on jo ruopattu tai täytetty kivimurskeella, on varmaa että, kohde on joutunut merenpohjaan vasta ruoppauksen jälkeen ja siten sen tarkistamista sukeltamalla ei pidetty tarpeellisena. Lisäksi sukeltamista vaikeuttivat kohteen yläpuolella olevat työlautat ja muu liikenne.

Kohde ei ole muinaisjäännös.

Kohde 2. Vuosaaren telakka-altaan edusta

Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998) kohde 2.

Viistokaikukuvat:

vuos012.mst

Karttaliitteet: 1.**Sijainti**

60° 12, 804 N

025° 11,118 E

Kohde sijaitsee Niinisaaren telakka-altaan portin edustalla, lähes keskellä satama-allasta. Etäisyys pohjoispuolella olevaan varustelulaituriin on n. 80 metriä. Veden syvyys alueella n. 9 metriä.

Havainnot

Kohde on n. 3 metriä pitkä, pientä jollaa muistuttava esine. Viistokaikukuvissa on merenpohjassa havaittavissa alueen ruoppauksesta johtuvia jälkiä. Tämä alue, jonka kautta telakkaan siirrytään, on ruopattu nykyiseen syvyyteensä Valmetin toimesta vuosina 1975-76 (puhelinkeskustelu Ilkka Nurmi, Helsingin Satama 10.12.1998). Alueella on viistokaikukuvista havaittavissa muutakin erilaista telakan toiminnan yhteydessä mereen joutunutta tavaraa. Koska kohteen koko ympäristö on jo ruopattu, on varmaa että, kohde on joutunut merenpohjaan vasta ruoppauksen jälkeen ja siten sen tarkistamista sukeltamalla ei pidetty tarpeellisena.

Kohde ei ole muinaisjäännös.

Kohde 3. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi

Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998) kohde 3.

Viistokaikukuvat:

vuos019.mst

18nov043.mst, 057.mst, 066.mst, 073.mst, 081.mst

25nov045.mst, 050.mst

27nov007.mst, 012.mst, 025.mst, 028.mst, 058.mst

Karttaliitteet: 1.**Sijainti**

60° 12, 963 N

025° 11, 235 E

Kohde sijaitsee Niinisaaren ja Lehdessaaren välisen salmen eteläpuolella. Alueella, telakka-alueen täyttömaan itärannalla, on sijainnut pienvenesatama ponttoonilaitureineen. Niinisaaren itärannassa sijaitsevalta veneidenlaskuiskalta on etäisyys kohteelle 90 metriä. Veden syvyys kohteella on 6,5-7 metriä.

Havainnot

Kohde on 7,5 metriä pitkä, lasikuituvalmisteinen, HT-tyyppinen sisäperämoottorivene. Veneen rekisterinumero on A-12267. Kohde on todennäköisesti uponnut omalla laituripaikallaan, silloin kun alueella on ollut pienvenesatama.

Kohde ei ole muinaisjäännös.

Kohde 4. Niinilahti

Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998) kohde 4.

Viistokaikukuvat:

vuos036.mst

Karttaliitteet: 1.

Sijainti

60° 13, 168 N

025° 11, 042 E

Niinilahti sijaitsee telakka-alueen pohjoispuolella, Niinisaaren ja Käärmeniemen välissä. Kohde sijaitsee Niinisaaren koilliskulmassa olevasta pumppuasemasta pohjois-luoteeseen 125 metriä. Veden syvyys alueella on 3-4 metriä, ja pohjan materiaali hienojakoista silttiä ja mutaa. Näkyväisyys 0,5-1,5 metriä.

Havainnot

Viistokaikukuvassa on hyvin heikosti havaittavissa soikeahko, n. 7 metriä pitkä painauma mudassa, joka muistuttaa osittain mutaan hautautunutta venettä. Alueen uusissa viistokaiutuksissa ei kuitenkaan saatu kyseistä kohdetta uudelleen näkyviin, eikä viistokaiutuksissa havaittu mitään muutakaan kiinteään esineeseen tai rakennelmaan viittaavaa. Kohteen alueella suoritetuissa sukellusetsinnoissa ei havaittu irtokappaleita tai esineitä eikä mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Sukeltamalla etsitty alue oli halkaisijaltaan n. 40 metriä.

Kohde on todennäköisesti painauma mudassa, joka ei liity mihinkään rakenteeseen. Kohteen alueella ei ole kiinteää muinaisjäännöstä.

Kohde 5. Kalkkisaarenselkä

Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998) kohde 5.

Viistokaikukuvat:

vuos216.mst

Karttaliitteet: 2.**Sijainti**

60° 12, 961 N

025° 12, 492 E

Kohde sijaitsee Kalkkisaarenselällä Mölandet:in länsipuolella. Kohteen alueella merenpohja on hienojakoista silttiä ja mutaa. Veden syvyys on 15 m ja näkyväisyys 1-3 metriä.

Havainnot

Kohde on 7,5 metriä pitkä, suurikokoinen uppotukki. Kohteen ympäristöstä ei havaittu uusissa viistokaiutuksissa ja sukellusetsinnoissa mitään muita esineitä tai osia.

Alueella ei ole mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Kohde 6. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi

Tätä kohdetta ei ollut Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998).

Viistokaikukuvat:

18nov041.mst, 096.mst, 105.mst, 113.mst

27nov021.mst

Karttaliitteet: 1.**Sijainti**

60° 12, 973 N

025° 11,164 E

Kohde sijaitsee Niinisaaren ja Lehdessaaren välisen salmen eteläpuolella. Alueella, telakka-alueen täyttömaan itärannalla, on sijainnut pienvenesatama ponttoonilaitureineen. Niinisaaren itärannassa sijaitsevalta veneidenlaskuiskalta etäisyys kohteelle on 20 metriä. Veden syvyys kohteella on 3,0 metriä ja näkyväisyys 1,5-2 metriä.

Havainnot

Kohde on puurakenteinen, n. 6 metriä pitkä kalastajatyypinen moottorivene. Veneen keulassa ja perässä on pienet kannet. Vene on muuten riisuttu varusteistaan, paitsi että ohjaus- ja kaasuvaijerit ovat paikoillaan. Veneen pilssi on upotusmielessä osittain täytetty kivillä. Kohteen keulasta lähtevän köyden ja kettingin päässä pinnalla on pieni, ruostunut poiju. Tämä fiskari löydettiin viistokaiutuksen yhteydessä etsittäessä kohdetta 3.

Kohde ei ole muinaisjäänös.

Kohde 7. Niinisaaren ja Lehdessaaren välinen salmi

Tätä kohdetta ei ollut Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998).

Viistokaikukuvat:

25nov046.mst

27nov011.mst, 031.mst

Karttaliitteet: 1.**Sijainti**

60° 12, 980 N

025° 11, 286 E

Kohde sijaitsee Niinisaaren ja Lehdessaaren välisen salmen eteläpuolella. Alueella, telakka-alueen täyttömaan itärannalla, on sijainnut pienvenesatama ponttoonilaitureineen. Niinisaaren itärannassa sijaitsevalta veneidenlaskuiskalta etäisyys kohteelle on 140 metriä suoraan itään. Veden syvyys kohteella on 7,0 metriä, pohja on hienojakoista silttiä.

Havainnot

Kohde on 4,5 metriä pitkä, lasikuituinen, ulkoperämoottorivene. Vene on ylösalaisin ja sen tasaperässä on kiinni pieni perämoottori. Kohde havaittiin viistokaiutuksissa paikannettaessa kohdetta 3., joka sijaitsee alle 50 metrin päässä. Vene on todennäköisesti uponnut alueella sijainneen pienvenesataman aisapaikalle.

Kohde ei ole muinaisjäänös.

Kohde 8. Kalkkisaaren hylky

Tätä kohdetta ei ollut Suomen Merimuseon listalla (MV 6/ME/1998).

Viistokaikukuvat:

27nov117.mst, 131-132.mst, 136.mst, 142-144.mst

01dec054-57.mst

Karttaliitteet: 1., 3.**Sijainti**

60° 13, 460 N

025° 11, 840 E

Kalkkisaari (Kalkholmen) sijaitsee Vuosaaren telakka-alueen koillispuolella, Porvarinlahden suulla, Varissaaren itäpuolella. Hylky sijaitsee Kalkkisaaren koilliskärjen itäpuolella. Saaren koilliskärjessä on etelään osoittava linjataulu. Hylky makaa tämän linjataulun ja itäkoillisessa olevan Käringholmen:in saaren eteläkärjen välisellä linjalla, n. 35 metrin etäisyydellä rannasta. Hylky on hienojakoisella pohjalla, heti louhikkoisen, rannasta laskeutuvan rinteen tasoittuessa. Hylyn oletettava keula osoittaa viistosti kohti rantaa, tosisuuntaan 250°. Syvyys hylyllä on perässä 5,5 m ja keulassa 4,0 m. Näkyväisyys hylyllä on 2-4 metriä.

Taustatiedot

Kalkkisaarella, jonka rannassa hylky makaa, on useita vanhoja kalkkilouhoksia. Kalkkisaarella on 1700-luvulla, Suomenlinnan rakentamisen aikoihin, harjoitettu sen aikaisen mittapuun mukaan kalkin suurtuotantoa rakennustöiden vaatiman muurauslaastin raaka-aineeksi. Osa saaren louhoksista on ollut käytössä suunnilleen 1830-luvulle asti. (Saltikoff et al 1994: 48.) Hornborgin mukaan muutamia kruunun omistamia kaljaaseja kulki säännöllisessä kalkkirahdissa Suomenlinnan rakentamisen aikana 1748-56, mutta suurimmaksi osaksi kalkki tuotiin Gotlannista (Hornborg 1950: 226-227). Kalkkilouhoksia on myös useita läheisen Porvarinlahden rannoilla (Saltikoff et al 1994: 45-48; Peltonen 1996). Porvarinlahden suulla on urheilusukeltajien mukaan myös ainakin kaksi hylkyä, joista toinen on kuitenkin melko uusi (puhelinkeskustelu Paanasalo Pekka 7.12. 1998).

Havainnot

Hylky on limisaumainen alus, joka makaa kölillään, osittain sedimentin peittämänä. Hylyn puumateriaali on todennäköisesti havupuu, mutta siitä ei otettu puunäytettä. Hylyn kyljet ovat kaatuneet auki, mutta parpuurin puolella osa kaarten osista on vielä pystyssä. Hylyn suurin pituus keulassa olevan tiilikasan etureunasta perärangan polven päähän on 12,40 metriä. Hylyn suurin leveys kohdalla, joka on n. 1/3 keulasta perään päin, on 6,50 m. Leveys mitattiin parpuurin pystyssä olevien kaarien päistä syyrpuurin paikoilleen kaatuneiden, pohjalla makaavien, uloimpien kaarenosien päiden väliltä. Syyrpuurin kaaret makaavat pohjalla liitoksistaan kahteen osaan katkenneina. Parpuurin kaaret nousevat n. 1,0 - 1,5 korkeuteen pohjasta, mutta niistä on ylin laitalaudoitus irronnut.

Köliä ei ole näkyvässä, se on todennäköisesti sedimentin sisällä. Pitkittäin, hyllyn keskellä, kaarien päällä makaa sikoköliä muistuttava palkki, jonka pituus on 9,00 metriä, leveys 20 cm perässä ja 23 cm aluksen keskivaiheilla ja paksuus 8-15 cm. Sikoköliässä ei kuitenkaan havaittu loveuksia kaarille eikä mastonkengän paikkaa. Kaarien leveys perässä on 15-20 cm ja kylkilautojen leveys 20-26 cm sekä paksuus 4-5 cm. Perässä alimmat laitakerrat ovat vielä osittain paikoillaan sekä muodossaan ja ne pilkistävät pystyssä sikokölin molemmin puolin sedimentin seasta. Aivan sikokölin peräpäässä, sen päällä pystyssä on mahdollinen perärangan polvi. Tämän vieressä, sikokölin alta nousee lyhyesti mahdollinen perärangan osa. Tästä kohdasta takaoikealle, perän ulkopuolella n. 3-4 metrin päässä on sedimenttiin hautautuneena mahdollinen peräranka. Keulassa sikokölin etupuolella on muutamia, muodoltaan loivia, pohjatukkeja. Lisäksi keulassa on n. 1 m x 1 m alalla pieni kasa tiiliä, jotka pienen kokonsa puolesta muistuttaisivat tulisijan tiiliä. Samalla keulan alueella ja hiukan sen ulkopuolella on myös erinäisiä muodottomaksi krustittuneita metalliesineitä, sekä mahdollisesti saviruukun osia.

Viistokaikukuvissa (27nov136.mst, 01dec054-055.mst) on havaittavissa hyllyn pohjoispuolella n. 60-75 metrin päässä myös muutamia pienempiä kohteita, jotka voivat olla rakenneosia ja peräisin tästä hyllystä. Näistä suurimman, pitkänomaisen, pituus n. 7,5 m, osan sijainti on:

60° 13, 513 N

025° 11, 838 E

Näitä kohteita ei tarkistettu sukeltamalla.

Kohteen kunto, ajoitus ja sijainti rakennettavan satama-alueen suhteen

Hylky on osittain levinnyt auki paikoilleen pohjalle, ja ylimmät osat rungosta ovat irronneet ja mahdollisesti kadonneet. Osia takilasta ei havaittu. Rungon alimmat osat ovat kuitenkin voineet säilyä hyvinkin sedimentin peittäminä. Muutenkin hylky on vielä selkeä kokonaisuus, eivätkä jäät ole repineet sitä laajalle alueelle huolimatta sen matalasta sijaintisyvyydestä. Hyllyn keulan alueella on viitteitä esineistöä, ja pintasedimentin suojasta voi varmaankin paljastua niitä lisää.

Mitään iänmäärittämisessä auttavia löytöjä ei tehty, mutta yleiskuva hyllystä sen rakenteineen ja puumateriaalin kuluneisuuden perusteella antaa vaikutelman hyvin todennäköisesti yli satavuotiaasta muinaisjäännöksestä. Hyllyn sijainti Kalkkisaaren rannassa lähellä louhoksia, joista kalkkikiveä ja kalkkia on kuljetettu pääosin 1700-luvulla mm. Suomenlinnan rakennustarpeisiin, antaa sille tietenkin oman merkityksensä alueen koko merellisen ja taloudellisen historian kannalta. Kuitenkin hyllyn yhdistäminen juuri tähän toimintaan ja ajanjaksoon ei ole varmaa ilman lisätutkimuksia.

Hylky ei sijaitse Helsingin uuden suursataman varsinaisella meritäyttöalueella. Maalla täytettävän merialueen raja kulkee Kalkkisaaren eteläpuolelta, ja sieltä etäisyys hylkyyn on n. 300 metriä (Kts. Liite 2.). Satamasuunnitelman mukaan Kalkkisaaren ympäristössä ei tule olemaan alusliikennettä, vaan liikenne ja alusten laituripaikat sijoittuvat sataman eteläosiin. Sataman meritäyttöalueen pohjois- ja koillisreunalle on suunniteltu vain varastoalueita, ja tämä toteutetaan sataman rakentamisvaiheessa III, liikennetarpeen niin vaatiessa. (YVA-selostus 1995:9-10; puhelinkestäminen Hannu Kärki, Helsingin Satama, 7.12.1998.) Hylky ei ole siten vaarassa tuhoutua nykyisen satamasuunnitelman mukaisten välittömien rakennustöiden eikä suunnitellun liikenteen aiheuttamien haittojen takia.

4. YHTEENVETO

Helsingin Vuosaaren suunniteltavan uuden sataman varsinaiselta mereen tehtävältä maatäyttöalueelta ja sitä ympäröivältä vesialueelta paikannettiin yhteensä kahdeksan vedenalaista kohdetta. Näistä kuitenkin viisi oli uudehkoja veneitä tai muuta telakan ja pienvenesataman toiminnan yhteydessä veteen joutunutta tavaraa. Kaksi kohteista oli luonnon muovaamia häiriöitä merenpohjassa eikä niiden ympäristöstä havaittu merkkejä muinaisjäänöksistä.

Kalkkisaaren hylky sijaitsee saaren kupeessa, josta on louhittu kalkkikiveä 1700-luvulta 1800-luvulle mm. Suomenlinnan rakennustyön tarpeisiin. Ei ole tietoa liittyykö tämä puualus juuri kalkin kuljetuksiin, mutta hyvin todennäköisesti hylky on yli satavuotias muinaisjäänös. Hylky on hajonnut hitaasti pääosin paikoilleen ja muodostaa selkeän kokonaisuuden. Tulevan sataman nykyisten suunnitelmien mukaiset rakennustyöt ja liikennöintireitit eivät uhkaa tuhota tai vahingoittaa hylkyä.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet:

Museovirasto

Arkeologian osasto: Topografinen arkisto, Helsinki.

Drake E. W. 1929: Sipoo inventointi.

Lehtosalo V. 1962: Helsingin pitäjä inventointi.

Pohjakallio L. 1971: Sipoo inventointi.

Suomen Merimuseo: arkisto, Hylkysaari, Helsinki.

Oy Baltic Eye Ltd:n viistokaikukuvat Helsingin Vuosaaren uudelta satama-alueelta CD-levyillä:

vuos000-239.mst

18nov000-122.mst

25nov000-101.mst

27nov000-144.mst

01dec000-057.mst

Rakennushistorian osasto: arkisto, Helsinki.

Peltonen Karim 1996: Kalkkia Itä-Helsingissä. Kertomus Vuosaaren alueen kalkkilouhoksista ja -uuneista.

Painetut lähteet:

Hornborg Eirik 1950: Helsingin kaupungin historia. Osa II. Helsinki.

Saltikoff B. - Laitakari I. - Kinnunen K. A. - Oivanen P. 1994: Helsingin seudun vanhat kaivokset ja louhokset. Geologian tutkimuskeskus. Opas 35. Espoo.

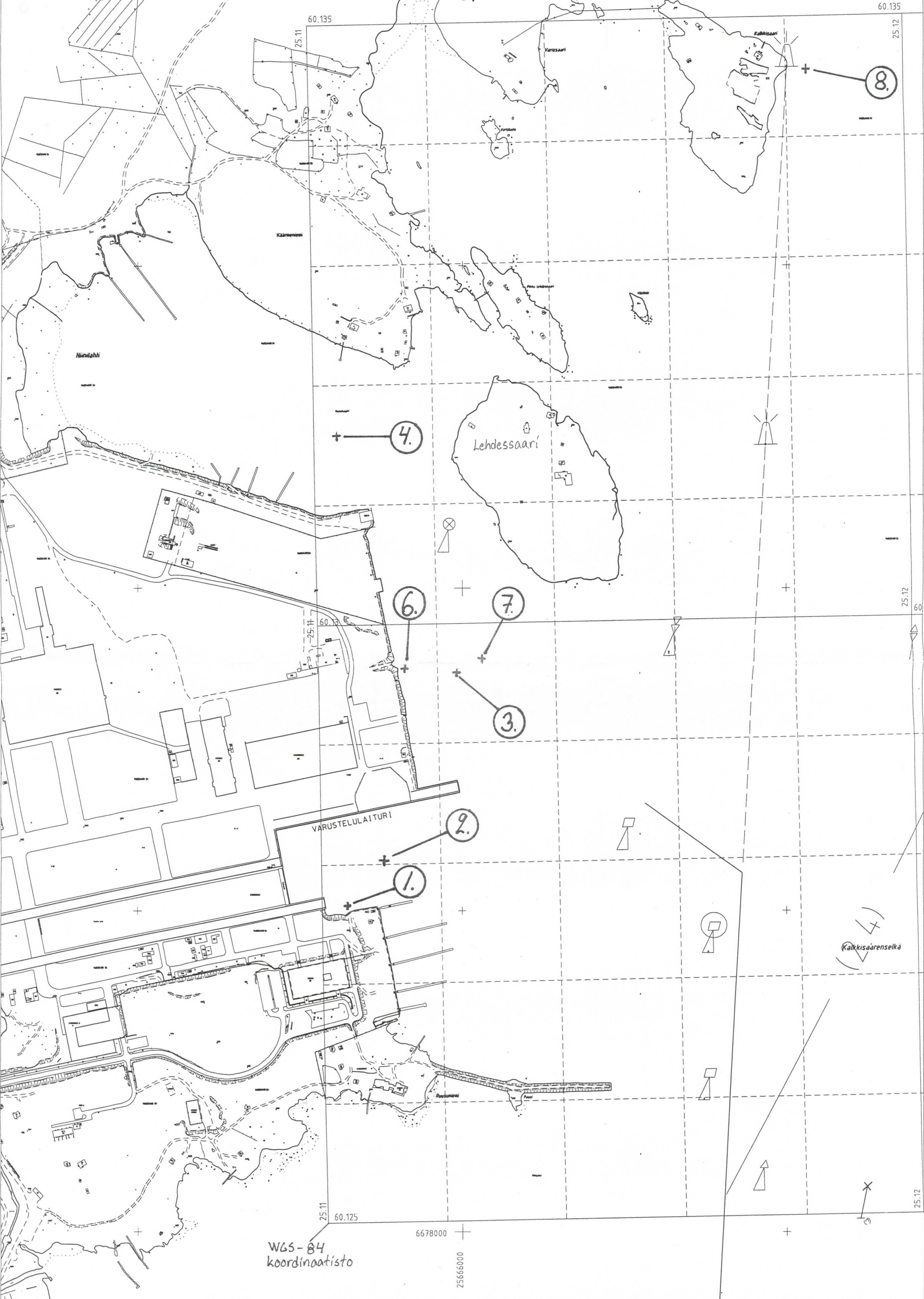
YVA-selostus 1995: Helsingin satamahanke. Ympäristövaikutusten arviointiselostus. Helsingin kaupunki.

LIITTEET

Karttaliitteet 1-3

- Liite 1. Suomen Merimuseon kirje Helsingin Satamalle ”Vuosaaren viistokaikuluotaus”
22.1.1998. (MV 6/ME/1998).
- Liite 2. Suunnitellun sataman alue ympäristöineen. (YVA-selostus 1995:10).
- Liite 3. Valokuvaluettelo. Väridiakuvia Helsingin Vuosaaren uuden satama-alueen vedenalaisesta inventoinnista vuodelta 1998. Luetteloitu Suomen Merimuseon kuva-arkistoon numerolla 98040:1-3.

VÄRUSTELULAITURI

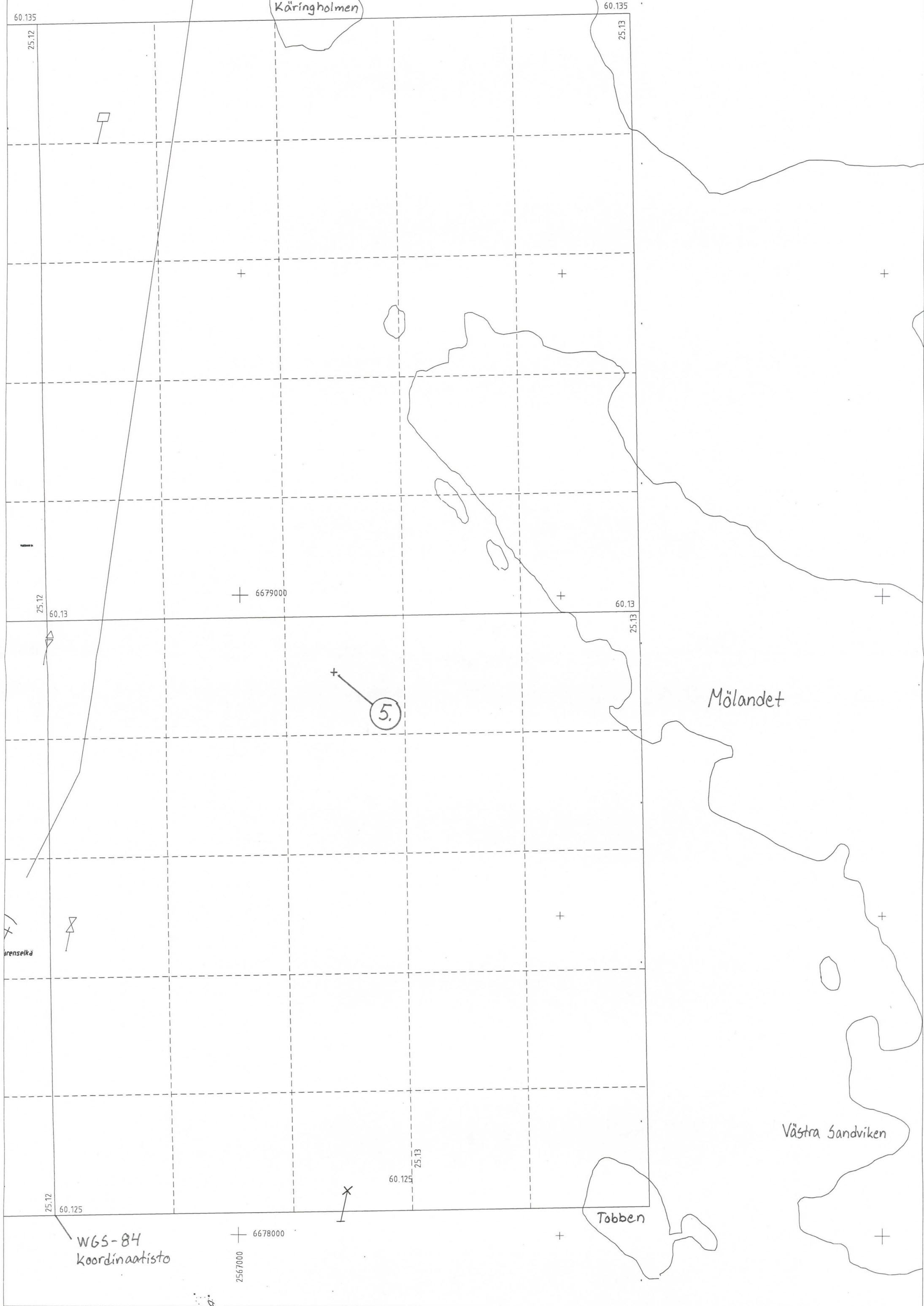
Lehdessaari

Kalkisaarenselkä

WGS-84
koordinaatisto

6678000

25666000

Käringholmen

60.135

60.135

25.12

25.13

+ 6679000

60.13

5.

Mölandet

arenselkä

Västra Sandviken

Tobben

WGS-84
Koordinaatisto

+ 6678000

2567000

60.125

25.13

25.12 60.125

Varissaari

Kalkkisaari

8.

VUOSAARI 54

Saari

Västinki

VUOSAARI 54

Lehdessaari

